

STUDY MATERIALS
POLITICAL SCIENCE (MAJOR)
BA 1ST SEMESTER, 2025
PAPER CODE: INTRODUCTION TO
POLITICAL SCIENCE
PAPER CODE: PSC MAJ 101-4

❖ Nature and Scope of Political Science:

- **Introduction:**

Political Science is the study of politics, power, government, and the processes through which public decisions are made and implemented. It tries to understand how societies are governed, how political power is distributed, and how political systems work in practice. This discipline examines both theoretical aspects (ideas, concepts, principles) and practical aspects (institutions, laws, political behaviour).

- **Nature of Political Science:**

The *nature* of Political Science tells us about its essential features — what kind of subject it is, what it deals with, and how it approaches its study. Let us explain the natures of Political Science in below:

1. **Social Science:**

Political Science is a branch of social science because it studies human society, especially the political activities and relationships among people. Like sociology or economics, it uses observation, analysis, and reasoning to understand social and political life.

2. **Study of State and Government:**

Traditionally, Political Science focused on the state (the political organisation of society) and government (the machinery to run the state). It studies the origin, nature, functions, and purposes of the state and government.

3. **Both Theoretical and Practical:**

Political Science is not only about theories and concepts (like democracy, liberty, justice) but also about real-world politics — elections, law-making, administration, and international relations.

4. **Dynamic and Evolving:**

Political Science is not static. Political systems, ideas, and institutions keep changing over time due to social, economic, cultural, and technological changes. Therefore, the study of Political Science also changes and adapts.

5. **Interdisciplinary in Nature:**

Political Science is closely connected with other subjects like History (past events), Economics (resources and policies), Sociology (social structures), Law (rules and rights), and Philosophy (political ideas and values).

- **Scope of Political Science:**

The *scope* of Political Science means the range of topics it covers — what it studies and includes. Let us describe the scopes of Political Science with the help of points.

1. **Study of State and Government:**

One of the core areas of Political Science is the detailed study of the State (its nature, origin, purposes, and sovereignty) and the Government (its forms, functions, and structures). This includes the analysis of monarchy, democracy, dictatorship, federalism, unitary systems, and other types of governance, along with their merits and drawbacks.

2. **Political Theory:**

Political Science examines political ideas like liberty, equality, justice, democracy, and rights. It studies thinkers like Plato, Aristotle, Locke, Marx, and modern theorists.

3. **Comparative Politics:**

This area compares political systems of different countries to understand similarities, differences, and patterns in governance.

4. **Public Administration:**

It studies how government policies are implemented, the functioning of administrative machinery, and how public services are delivered.

5. **Public Law:**

Political Science studies laws related to governance — constitutional law, administrative law, and international law.

6. **International Relations:**

It examines the relations between nations, diplomacy, international organisations (like the UN), and global issues (like climate change, war, trade).

7. **Political Institutions:**

It studies the structures of government — legislature, executive, judiciary — and how they function.

8. **Political Behaviour:**

It analyses how people participate in politics — voting, political parties, pressure groups, public opinion.

9. **Policy Studies:**

Political Science looks at how public policies are made, their impacts, and how they can be improved.

10. Development Studies:

It studies political aspects of development — governance, political stability, and the role of politics in economic and social progress.

11. Political Economy:

It examines the relationship between politics and economics — how political decisions affect economic life and vice versa.

- **Conclusion:**

Political Science is an essential field for understanding how societies are governed and how political power works. Its nature shows that it is a social, theoretical, practical, and evolving discipline connected with many other fields. Its scope is wide, covering everything from political theory to international relations and policy-making. In short, Political Science not only teaches us about government and politics but also helps us become informed and responsible citizens.

- **ৰাজনীতি বিজ্ঞানৰ প্ৰকৃতি আৰু পৰিসৰ:**

- **প্ৰস্তাৱনা:**

ৰাজনীতি বিজ্ঞান হৈছে ৰাজনীতি, ক্ষমতা, চৰকাৰ আৰু জনসাধাৰণৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ আৰু কাৰ্যকৰীৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ অধ্যয়ন। এই শাস্ত্ৰে সমাজ কেনেদৰে চলি থাকে, ৰাজনৈতিক ক্ষমতা কেনেদৰে বণ্টন হয় আৰু ৰাজনৈতিক প্ৰণালী কেনেদৰে কাৰ্য কৰে, সেইবিষয়ে বুজিবলৈ চেষ্টা কৰে। ইয়াত তাত্ত্বিক দিশ (ধাৰণা, নীতি, মতবাদ) আৰু ব্যৱহাৰিক দিশ (প্ৰতিষ্ঠান, আইন, ৰাজনৈতিক ব্যৱহাৰ) দুয়োটা অন্তৰ্ভুক্ত হয়।

- **ৰাজনীতি বিজ্ঞানৰ প্ৰকৃতি:**

প্ৰকৃতিৰ অৰ্থ হৈছে বিষয়টোৰ মৌলিক বৈশিষ্ট্য — কি ধৰণৰ বিষয়, কি নিয়ে অধ্যয়ন কৰে আৰু কেনেদৰে অধ্যয়ন কৰে।

1. **সামাজিক বিজ্ঞান:**

ৰাজনীতি বিজ্ঞান হৈছে সামাজিক বিজ্ঞানৰ এটা শাখা কাৰণ ইয়াত মানুহৰ সমাজ, বিশেষকৈ ৰাজনৈতিক কাৰ্যকলাপ আৰু মানুহৰ মাজৰ সম্পৰ্ক অধ্যয়ন কৰা হয়।

2. **ৰাজ্য আৰু চৰকাৰৰ অধ্যয়ন:**

পৰম্পৰাগতভাৱে ৰাজনীতি বিজ্ঞানত ৰাজ্য আৰু চৰকাৰৰ উৎপত্তি, স্বভাৱ, কাৰ্য আৰু উদ্দেশ্য অধ্যয়ন কৰা হয়।

3. **তাত্ত্বিক আৰু ব্যৱহাৰিক দুয়ো:**

ইয়াত গণতন্ত্ৰ, স্বাধীনতা, ন্যায়, সমতা আদি ধাৰণাৰ লগতে নিৰ্বাচন, আইন নিৰ্মাণ, প্ৰশাসন আদি বাস্তৱ ৰাজনীতিৰ অধ্যয়ন কৰা হয়।

4. **গতিৰোধী নহয়, পৰিবৰ্তনশীল:**

ৰাজনীতি বিজ্ঞান স্থিৰ নহয়। সমাজ, অৰ্থনীতি, সংস্কৃতি আৰু প্ৰযুক্তি অনুসৰি ইয়াৰ বিষয়বস্তু সলনি হৈ থাকে।

5. আন্তঃশাস্ত্ৰীয় স্বভাৱ:

ইতিহাস, অৰ্থনীতি, সমাজবিদ্যা, আইন, দৰ্শন আদি বিষয়ৰ সৈতে ইয়াৰ ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক আছে।

• ৰাজনীতি বিজ্ঞানৰ পৰিসৰ:

পৰিসৰ মানে এই বিষয়টোৱে কি কি অধ্যয়ন কৰে আৰু কি কি অন্তৰ্ভুক্ত কৰে।

1. ৰাষ্ট্ৰ আৰু চৰকাৰৰ অধ্যয়ন:

ৰাজনীতি বিজ্ঞানৰ এটা প্ৰধান ক্ষেত্ৰ হৈছে ৰাষ্ট্ৰ (ইয়াৰ স্বভাৱ, উৎপত্তি, উদ্দেশ্য আৰু সাৰ্বভৌমত্ব) আৰু চৰকাৰ (ইয়াৰ ৰূপ, কাৰ্য আৰু গঠন)ৰ বিস্তৃত অধ্যয়ন। ইয়াত ৰাজতন্ত্ৰ, গণতন্ত্ৰ, স্বৈৰাচাৰ, সংঘীয় প্ৰণালী, একক প্ৰণালী আদি চৰকাৰী ৰূপৰ বিশ্লেষণ, লগতে তাত থকা সুফল আৰু কুফলৰ আলোচনা অন্তৰ্ভুক্ত থাকে।

2. ৰাজনৈতিক তত্ত্ব:

স্বাধীনতা, সমতা, ন্যায়, গণতন্ত্ৰ আদি ধাৰণা আৰু ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদৰ অধ্যয়ন।

3. তুলনামূলক ৰাজনীতি:

বিভিন্ন দেশৰ ৰাজনৈতিক প্ৰণালী তুলনা কৰি অধ্যয়ন।

4. সাৰ্বজনীন প্ৰশাসন:

চৰকাৰী নীতি কেনেদৰে কাৰ্যকৰী হয় আৰু চৰকাৰী কাম-কাজ কেনেদৰে চলে, তাৰ অধ্যয়ন।

5. সাৰ্বজনীন আইন:

সংবিধানিক আইন, প্ৰশাসনিক আইন আৰু আন্তৰ্জাতিক আইনৰ অধ্যয়ন।

6. আন্তৰ্জাতিক সম্পৰ্ক:

ৰাষ্ট্ৰৰ মাজৰ সম্পৰ্ক, কূটনীতি, ৰাষ্ট্ৰসংঘ আদি সংগঠন, আৰু বৈশ্বিক সমস্যাৰ অধ্যয়ন।

7. ৰাজনৈতিক প্ৰতিষ্ঠান:

বিধানসভা, কাৰ্যনিৰ্বাহক, ন্যায়পালিকা আদি গঠন আৰু কাৰ্যৰ অধ্যয়ন।

8. ৰাজনৈতিক ব্যৱহাৰ:

ভোটদান, দল, চাপ গোট, জনমত আদি অধ্যয়ন।

9. নীতি অধ্যয়ন:

ৰাজহুৱা নীতি নিৰ্মাণ আৰু ইয়াৰ প্ৰভাৱৰ অধ্যয়ন।

10. উন্নয়ন অধ্যয়ন:

উন্নয়ন, ৰাজনৈতিক স্থিৰতা আৰু অৰ্থ-সামাজিক উন্নয়নত ৰাজনীতিৰ ভূমিকা।

11. **ৰাজনৈতিক অৰ্থনীতি:**

ৰাজনৈতিক সিদ্ধান্তে অৰ্থনীতি কেনেদৰে প্ৰভাৱিত কৰে আৰু বিপৰীতভাবে অৰ্থনীতি ৰাজনীতিক প্ৰভাৱিত কৰে।

• **সামৰণি:**

ৰাজনীতি বিজ্ঞান হৈছে সমাজ কেনেদৰে চলি থাকে আৰু ৰাজনৈতিক ক্ষমতা কেনেদৰে কাম কৰে, সেইটো বুজিবলৈ অতি প্ৰয়োজনীয় বিষয়। ইয়াৰ প্ৰকৃতিত দেখা যায় যে ই সামাজিক, তাত্ত্বিক, ব্যৱহাৰিক, পৰিবৰ্তনশীল আৰু আন্তঃশাস্ত্ৰীয়। ইয়াৰ পৰিসৰ বহল — তত্ত্বৰ পৰা লৈ আন্তৰ্জাতিক সম্পৰ্ক আৰু নীতি নিৰ্মাণলৈকে। সংক্ষেপে, ৰাজনীতি বিজ্ঞান আমাক চৰকাৰ আৰু ৰাজনীতিৰ বিষয়ে জ্ঞান দিবৰ লগতে ভাল নাগৰিক হ'বলৈ সহায় কৰে।

XXXXXXXXXXXXXXXXXX